

Ayrımcılık Temelleri Serisi No:8

DİL TEMELİNDE AYRIMCILIK

“

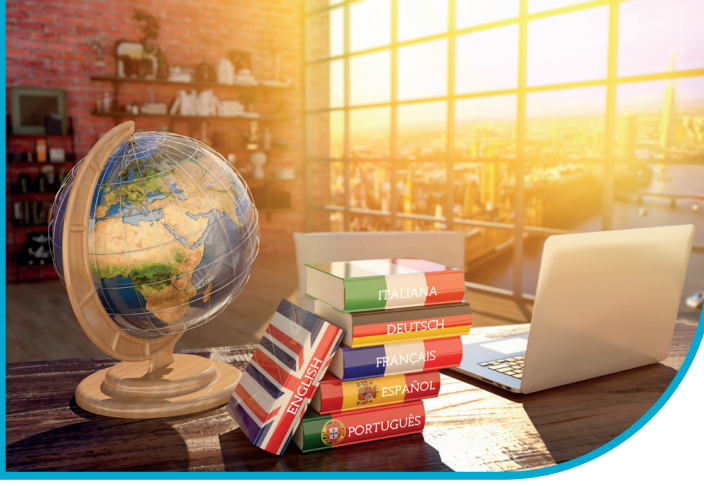
Kişilerin dil temelinde
ayrımcılığa maruz bırakılması,
6701 sayılı Türkiye İnsan
Hakları ve Eşitlik Kurumu
Kanunu kapsamında
yasaklanmıştır.

”

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10'uncu maddesinde kanun önünde eşitlik ilkesi *"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir."* şeklinde düzenlenmiştir.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 2'nci maddesine göre: *"Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşe, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin işbu Beynamede ilan olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir."*
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 14'üncü maddesi ise şu şekilde düzenlenmiştir: *"Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."*

- AİHS'nin 6'ncı maddesinin üçüncü fıkrası; ceza yargılanması bağlamında, herkesin kendi aleyhine yöneltilen suçlamaların anladığı bir dilde bildirilmesi hakkına ve mahkemede kullanılan dili anlamıyor veya konuşamıyorsa bir tercüman bulundurulması hakkına sahip olduğunu düzenlemektedir.
- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (MSHS) 2'nci maddesi, *"Bu Sözleşmeye Taraf her Devlet, bu Sözleşmede tanınan hakları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir fikir, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi herhangi bir nedenle ayrımcılık yapılmaksızın, kendi toprakları üzerinde bulunan ve egemenlik yetkisine tabi olan bütün bireyler için güvence altına almayı ve bu haklara saygı göstermeyi taahhüt eder."* hükmünü haizdir.
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ESKHS) 2'nci maddesinin ikinci paragrafı, taraf devletleri; *"Sözleşmede belirtilen hakların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından herhangi bir ayrım gözetilmeksizin uygulanmasını taahhüt etmekle"* yükümlü kılmaktadır.
- Dil temelinde ayrımcılık yasağı; bireylerin konuştukları, yazdıkları, kullandıkları dil dolayısıyla ayrımcılığa uğramalarının önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Dil temelinde ayrımcılık; lehçeleri, şiveleri, ağızları aynı zamanda işaret dillerini de içermektedir.
- Diller tarihi süreç içerisinde sosyal, kültürel veya siyasi sebeplerden dolayı birtakım değişiklikler geçirmiştir. Dil, uğradığı değişimler sonucu farklı alt kategorilere ayrılmış ve ortaya *"lehçe, şive, ağız"* gibi kollar çıkmıştır. Lehçe Türkçe sözlükte; *"bir dilin tarihsel, bölgesel ve siyasal sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan kolu, diyalekt."* olarak tanımlanmaktadır. Örnek olarak; Çavuşça ve Yakutça verilebilmektedir. Şive; bir dilin izlenebilen tarihi gelişimi içinde ayrılmış, ana dilden fazlaca şekil ve ses farkı bulunmayan kollarına verilen addır. Örnek olarak; Türkiye Türkçesi, Azerice, Kırgızca ve Kazakça verilebilir. Ağız; herhangi bir ülke sınırları içerisinde şehirden şehre, kasabadan kasabaya hatta köyden köye değişebilen küçük konuşma farklılıklarıdır. Örnek olarak; Batı Anadolu Ağızı, Erzurum Ağızı ve Adana Ağızı vb. verilebilmektedir.

- Dil ve yöresel şive temelinde ayrımcılık, ırk veya etnik köken temelleri ile bağlantılıdır. ESKHS'nin 20 No.lu Genel Yorumu'na göre, *"Belirli bir dil ya da yöresel şive bakımından ayrımcılık genellikle ulusal ya da etnik köken nedeniyle eşit olmayan muameleyle yakından bağlantılıdır. Dille ilgili sınırlamalar, Sözleşmenin 15. maddesinde güvence altına alınan kültürel yaşama katılma hakkı da dâhil, Sözleşmede tanımlanan hakların kullanılmasını engelleyebilir. Bu nedenle, örneğin kamu hizmetleri ve malları hakkındaki bilgilerin mümkün olduğunca azınlıkların konuştukları dillerde de sunulması gerekir ve Taraf Devletler istihdam ve eğitimde dille ilgili herhangi bir koşulun makul ve nesnel ölçütlere dayanmasını güvence altına almalıdır."*
- 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kanunu'nun (6701 sayılı Kanun) "Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı" başlıklı 3'üncü maddesinin ikinci fıkrasında ise *"Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır"* ifadeleriyle dil temeline dayalı ayrımcılık kesin olarak yasaklanmaktadır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- ✓ 2021 yılı güncel verilerine göre dünyada en çok konuşulan dil İngilizcedir. İngilizceyi anadili olan 379 milyon kişi, anadili olmayan 753 milyon kişi, toplamda ise 1.132 milyon kişi konuşmaktadır.
- ✓ Çincenin Pekin lehçesi olan Mandarin dili dünyada en çok konuşulan ikinci dildir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin ve Tayvan'ın resmi dili olarak bu dili; anadili olan 918 milyon kişi, anadili olmayan 199 milyon kişi olmak üzere toplam 1.117 milyon kişi konuşmaktadır.
- ✓ Hindistan dünyanın en kalabalık nüfusa sahip ülkelerinden biri olduğundan dünyanın en çok konuşulan üçüncü dili, 615 milyon kişinin konuştuğu Hintçedir. 341 milyon kişinin anadili Hintçeyken, anadili Hintçe olmayan 274 milyon kişi bu dili konuşmaktadır.
- ✓ Dünyanın en çok konuşulan dördüncü dili olan İspanyolca'yı da tüm dünyada 534 milyon kişi konuşmaktadır. Anadili İspanyolca olan 460 milyon kişi ile birlikte anadili İspanyolca olmayan 74 milyon kişi bulunmaktadır.
- ✓ Toplamda 280 milyon kişinin konuştuğu Fransızca ise dünyada en çok konuşulan diller arasında beşinci sırada gelmektedir. Anadili Fransızca olan 77 milyon kişi ile birlikte 203 milyon kişi Fransızca'yı anadili olmasına rağmen konuşmaktadır. (Kaynak: <https://www.icesturkey.com/dunyada-en-cok-konusulan-diller>)

- 6701 sayılı Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır:
 - Ayrı tutma,
 - Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatı uygulama,
 - Çoklu ayrımcılık,
 - Doğrudan ayrımcılık,
 - Dolaylı ayrımcılık,
 - İşyerinde yıldırma,
 - Makul düzenleme yapmama,
 - Taciz,
 - Varsayılan temele dayalı ayrımcılık,
 - Eşit muamele ilkesine uyulması ve ayrımcılığın önlenmesi amacıyla izlenen hukuki süreç nedeniyle maruz kalınan olumsuz muameleler.
- Bir kişinin hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını dili nedeniyle engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muamele **dil temelinde doğrudan ayrımcılık** oluşturmaktadır
- Görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda bir kişinin, dili ile bağlantılı olarak hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılamayan dezavantajlı konuma sokulması **dil temelinde dolaylı ayrımcılık** teşkil etmektedir.

Koruma hangi alanlarda uygulanır?

- 6701 sayılı Kanun kapsamında kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri ve bunlar tarafından yetkilendirilenlerin;

- Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri gibi hizmetlerin sunumunda;
- Kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimde;
- Taşınır ve taşınmazların kamuya açık bir şekilde sunulurken ilgili süreçlerde (kiralama, satın alma, kira akdinin şartlarının belirlenmesi, kira akdinin yenilenmesi veya sona erdirilmesi, devir);
- Dernek, vakıf, sendika, siyasi parti ve meslek örgütlerine, ilgili mevzuatlarında veya tüzüklerinde belirtilen istisnalar dışında üye olma, organlarına seçilme, üyelik imkânlarından yararlanma, üyeliğin sonlandırılması ve bunların faaliyetlerine katılma ve yararlanma;
- İstihdam ve serbest mesleğe ilişkin süreçlerde dilleri temelinde kişi veya grupları ayrımcı muameleye maruz bırakması yasaklanmaktadır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- ✓ *Bazı uluslararası sözleşmeler devletlere azınlık dilleriyle ilgili belli başlı yükümlülükler getirmektedir. Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme'nin 6'ncı maddesinin ikinci fıkrası, "Taraflar, etnik, kültürel, dilsel ya da dinsel kimlikleri nedeniyle ayrımcılık, düşmanlık ya da yıldırı tehdidi ya da eylemine uğrayabilecek olan kişileri korumak için uygun önlemleri almayı taahhüt ederler." hükmünü haizdir.*
- ✓ *Avrupa Bölgesi ve Azınlık Dilleri Şartı'nın 7'nci maddesinin ikinci fıkrasında; "Taraflar, eğer hâlâ yerine getirmedilerse, bir bölgesel veya azınlık dilinin kullanımı ile ilgili olan ve dilin sürdürülüp geliştirilmesini tehlikeye sokacak ya da engelleyecek adil olmayan herhangi bir ayrımcılık, dışlama, kısıtlama ya da tercihten vazgeçmeyi taahhüt ederler. Bir bölgesel veya azınlık dilini kullananlar ile geri kalan nüfus arasındaki eşitliği desteklemek üzere alınan veya o dili kullananların özel koşullarını gereğince dikkate alan herhangi bir lehte önlem daha yaygın kullanılan dile karşı bir kısıtlama olarak kabul edilmeyecektir." düzenlemesi yer almaktadır.*

Sorumluluklar

- Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan **kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları** ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.
- Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan **gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri**, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Başvuru veya Resen İnceleme

- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmekle görevli ve yetkilidir.
- Dil temelinde ayrımcılık yasağı ihlalinin zarar gördüğü iddiasında bulunan herkes Kuruma başvurabilir. Bununla birlikte tüzel kişiler, ancak tüzel kişiliklerini ilgilendiren ihlal iddialarına ilişkin başvuru yapma hakkına sahiptir.

- 6701 sayılı Kanun kapsamında bir kişinin dil temelinde ayrımcılığa maruz bırakıldığının tespiti halinde, bu ihlalin etki ve sonuçlarının ağırlığı, failin ekonomik durumu ve çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi dikkate alınarak ihlalden sorumlu olan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri hakkında idari para cezası uygulanır. 27.11.2021 tarihli ve 31672 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan orana göre 6701 sayılı Kanun’un 25’inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan idari para cezasının 2022 yılı için alt sınırı 2.673,61 TL üst sınırı ise 40.179,00 TL olarak yeniden belirlenmiştir.
- Kurumun inceleme ve araştırma konusuyla ilgili olarak gerekçesini belirterek istediği bilgi ve belgelerin, süresi içinde verilmesi zorunludur. Söz konusu yükümlülüğe, uyarıya rağmen haklı bir neden olmaksızın belirtilen sürede uymayan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri hakkında da idari para cezası uygulanır. 27.11.2021 tarihli ve 31672 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan orana göre 6701 sayılı Kanun’un 25’inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan idari para cezasının 2022 yılı için alt sınırı 1.334,76 TL üst sınırı ise 5.352,36 TL olarak yeniden belirlenmiştir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

√ Sadece 8 milyon nüfusa sahip olmasına rağmen 840 farklı dilin konuşulduğu Papua Yeni Gine, dünyada en çok dilin konuşulduğu ülkedir. Bu kadar fazla dilin konuşulmasının sebebi olarak ise, yüzlerce adaya dağılmış olan kabilelerin yüzyıllarca birbirinden izole şekilde yaşamış olması gösterilmektedir. İkinci sırada 710 dilin konuşulduğu Endonezya, üçüncü sırada ise 524 dilin konuşulduğu Nijerya yer almaktadır. (Kaynak: <https://www.milliyet.com.tr/galeri/dunyada-en-cok-dilin-konusuldugu-ulkeler-6055668/4>)

Dil Temelinde Ayrımcılık Örnekleri Neler Olabilir?

- Uluslararası bir müzik yarışmasında objektif ve makul neden olmaksızın sadece belirli dillerde şarkı söylenebileceğine ilişkin bir şartın olması,
- Nesnel veya makul bir gerekçe olmaksızın belediyenin hizmet alanı içinde kalan ancak ülkenin resmi dili dışında başka dillerin konuşulduğu bölgelere hizmet vermeyi reddetmesi,
- Ülkenin resmi dilinin farklı şivesiyle konuştuğu gerekçe gösterilerek kişinin diğer bütün şartları taşımasına rağmen seçimlerde aday olmasının kabul edilmemesi,
- İşlendiği isnat olunan suçla ilgili olarak yeteri kadar Türkçe konuşamaması nedeniyle kişinin kolluk kuvvetleri tarafından ifadesinin alınmaması,
- Sağlık hizmetlerinden yararlanmak üzere sağlık kuruluşuna başvuran bir kişinin devletin resmi dilini yeteri kadar anlayamadığı ve bu nedenle doktorun yönlendirmelerini yerine getiremediği gerekçe gösterilerek muayene edilmemesi.
- Kişinin Doğru Anadolu ağzıyla konuşması nedeniyle iş yerinde yöneticisi tarafından sürekli dalga geçilmesi ve diğer çalışanların yanında küçük düşürücü muameleyle maruz bırakılması.

İstisnalar

- AİHM, içtihatlarında, özellikle AİHS'nin "*düşünce, vicdan ve din özgürlüğü*"nü düzenleyen 9'uncu maddesi ve "*ifade özgürlüğü*"nü düzenleyen 10'uncu maddesi bağlamında değerlendirmeler yaparak AİHS'nin bazı alanlarda dil özgürlüğünü güvence altına almadığını belirtmektedir. AİHS, idari konularda kişilerin istediği dilde iletişim kurma hakkını korumamaktadır. Özellikle bireyin kamu kurumlarıyla ilişkilerinde kendi seçtiği dili kullanma ve bu dilde cevap alma hakkının güvence altına alınmadığı tespit edilmiştir. (*Ilgors Dmitrijevs. v. Letonya, 2006, § 85; Pahor v. İtalya, 1994, Komisyon kararı; "Andecha Astur" Derneği v. İspanya, 1997, Komisyon kararı; Fryske Nasjonale Partij ve Diğerleri v. Hollanda, 1985, Komisyon kararı; Isop v. Avusturya, 1962, Komisyon kararı*) AİHM, kararlarında kişilerin istedikleri dilde eğitim talep etme haklarının da bulunmadığını belirtmektedir. ("*Belçika'da eğitimde dillerin kullanımına ilişkin kanunların belirli yönlerine ilişkin hususlar*" v. Belçika, 1968)
- 6701 sayılı Kanunda ayrımcılık iddiasının ileri sürülemeyeceği haller düzenlenmiş olup bu istisnalar şu şekilde sayılmaktadır:
 - İstihdam ve serbest meslek alanlarında, zorunlu mesleki gerekliliklerin varlığı hâlinde uygun ve orantılı olan farklı muamele. Örneğin; bir işyerinin sürekli yabancı işletmelerle çalışıyor olması ve işe alım yapılacak olan kadroda mutlak olarak yabancı dil bilme gerekliliği söz konusu ise yabancı dil bilmeyen kişinin işe alınmaması, zorunlu mesleki gereklilik nedeniyle yapılan farklı muamele olduğundan burada ayrımcılık iddiasında bulunulamayacaktır.
 - Sadece belli bir cinsiyetin istihdamını zorunlu kılan durumlar.
 - İşe kabul ve istihdam sürecinde, hizmetin zorunlulukları nedeniyle yaş sınırlarının belirlenmesi ve uygulanması, gereklilik ve amaçla orantılı olması şartıyla yaşa dayalı farklı muamele.
 - Çocuk veya özel bir yerde tutulması gereken kişilere yönelik özel tedbirler ve koruma önlemleri.
 - Bir dine ait kurumda, din hizmeti veya o dine ilişkin eğitim ve öğretim vermek üzere sadece o dine mensup kişilerin istihdamı.

- Dernek, vakıf, sendika, siyasi parti ve meslek örgütlerinin, ilgili mevzuatlarında veya tüzüklerinde yer alan amaç, ilke ve değerler temelinde üye olacak kişilerde belli şart ve nitelik aramaları.
- Eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik, gerekli, amaca uygun ve orantılı farklı muamele.
- Vatandaş olmayanların ülkeye giriş ve ikametlerine ilişkin şartlarından ve hukuki statülerinden kaynaklanan farklı muamele.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- ✓ AİHM, eğitim hakkı bağlamındaki kararlarında dil temelinde ayrımcılık iddialarını 1 No.lu Protokol'ün 2'nci maddesinde düzenlenen "eğitim hakkı" kapsamında incelemektedir. AİHS'ye taraf devletlerin vatandaşlarının istedikleri dilde eğitim talep etme hakları bulunmamaktadır. Ancak bir eğitim sistemi içerisinde dil temelinde vatandaşlar arasında herhangi bir ayrımcı muamelede bulunulmaması ve eğitim hakkından mahrum bırakılmaması gerekmektedir. (Kaynak: Ensari YÜCEL, Uluslararası ve Avrupa Konseyi Belgelerinde, Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Ayrımcılık Yasası ve Denetimi)

Dil Temelinde Ayrımcılık Yasağını Konu Edinen Örnek Kararlar Var Mıdır?

Dil temelinde ayrımcılığa ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi (AYM), AİHM, Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin (İHK) ayrımcılık yasağını konu edinen örnek kararları mevcuttur.

➤ **AYM, Esas Numarası: 2009/47, Karar Numarası: 2011/51, Karar Tarihi: 17/03/2011**

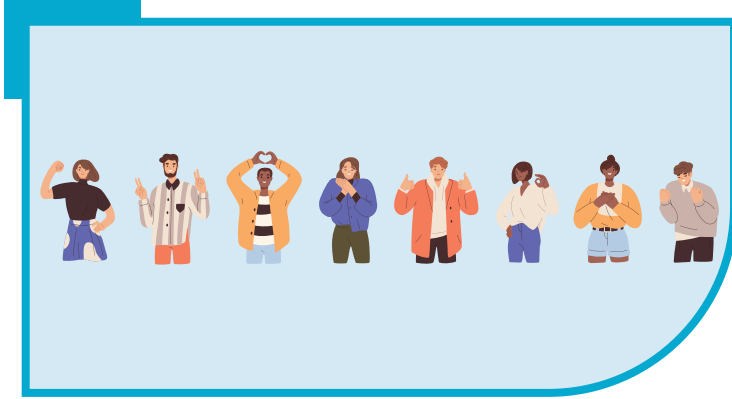
Başvuru konusu, 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun 3'üncü maddesinde yer alan "yabancı ırk ve millet" isimlerinin soyadı olarak kullanılamayacağı, yeni alınan soyadlarının Türk dilinden alınacağı kuralının, Anayasa'nın 10'uncu maddesine aykırılığı savıyla iptali istemine ilişkindir. Başvuruda, kişinin mevcut olan soyadını Türkçe kökenli bir sözcük ile değiştirmek isteyip mahkemeye başvurduğunda yasal anlamda herhangi bir sorunla karşılaşmazken, Türkçe kökenli olmayan bir sözcüğü soyadı olarak kullanmak amacıyla mahkemeye başvurduğunda itiraz konusu kural nedeniyle talebinin olumsuz sonuçlanması durumu ile karşı karşıya kaldığı, böylece hukuksal durumları aynı olan kişilere farklı muamele yapıldığı ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği belirtilmiştir. AYM, "yasa koyucunun, ulusal aidiyet ilkesi içinde anayasal birliktelik altında aynı topraklarda ve ortak atmosferde yaşayan vatandaşlar yönünden ulus kimliği ve dili altında toplanan bir dil kimliği anlayışı getirdiğini" ifade ederek bu alana müdahale yetkisinin kamu yararı ve kamu düzeni niteliği taşıdığını ve takdir yetkisi içinde kaldığını ifade etmiştir.

➤ **AİHM, "Belçika'da eğitimde dillerin kullanımına ilişkin kanunların belirli yönlerine ilişkin hususlar" v. Belçika, Başvuru Numaraları: 1474/62; 1677/62; 1691/62; 1769/63; 1994/63; 2126/64, Karar Tarihi: 23/07/1968**

Başvuru, Fransızca konuşan bir grup Belçika vatandaşı ebeveynin, çocuklarının anadilde eğitim alamamasına ilişkin şikâyetleri ile ilgilidir. Belçika'daki ulusal mevzuat; Fransızca konuşan ve Flamanca konuşan toplumları dikkate alarak belli bir bölgenin Fransız mı, yoksa Flaman mı kabul edildiğine bağlı olarak o bölgede devlet tarafından veya devletin mali desteğiyle Fransız veya Flaman dilinde eğitim verilmesini öngörmektedir. Fransızca konuşan ve

eğitimin Flaman dilinde yapıldığı bir bölgede yaşayan çocukların ebeveynleri, çocuklarının eşit olmayan muameleye maruz kaldığını iddia etmişlerdir. Hükümet, davaya konu durumun ulusal mevzuatta yer alan düzenlemelere uygun olduğunu, eğitim dili sorununun devletin takdir yetkisi içerisinde kalan bir konu olduğunu dile getirmiştir.

AİHM yaptığı incelemede, ebeveynlerin ikametene bağlı olarak öğrencilerin Fransızca eğitim veren okullara alınmamasının açıkça eşit olmayan bir muamele olduğunu tespit etmiştir. Ancak, AİHS'nin devletlere resmi dil dışında bir dilde eğitim sorumluluğu yüklediğinin altını çizmiştir. Devletin iki dilde birden eğitim sunmasının mali nedenlerle mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca, ailelerin Flamanca konuşulan bölgelerde Fransız dilinde özel eğitime başvurmalarının yasak olmadığı da belirtilmiştir.

➤ **AİHM, Oršuš ve diğerleri v. Hırvatistan, Başvuru Numarası: 15766/03, Karar Tarihi: 16/03/2010**

Başvuru, Roman çocuklarının Hırvat diline yeteri kadar hâkim olmamaları nedeniyle sadece Romanlardan oluşan sınıflara yerleştirilmeleri ile ilgilidir. Başvuruya konu olayda, Nisan 2002 tarihinde başvuranlar Roman okullarına karşı dava açmışlardır. Roman çocuklara ayrılan sınıflarda verilen eğitimin yoğunluk ve içerik bakımından ulusal resmi programa oranla düşük düzeyde olduğu ve dolayısıyla ırk ayrımcılığına maruz kaldıklarını ve eğitim haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. Devlet, öğrencilerin Hırvatça dilindeki düşük yeterlilik seviyesine atıfta bulunarak bu eşit olmayan muameleyi haklı çıkarmak istemiştir.

AIHM çocukların eğitim diline yeteri kadar hâkim olmamalarından dolayı geçici olarak ayrı sınıflara yerleştirilmelerinin 14'üncü maddeye otomatik olarak aykırılık teşkil etmeyeceğini ancak bu tedbirin belli bir etnik grubun üyelerine orantısız bir şekilde uygulanmaması gerektiğini de belirtmiştir. AIHM, bu uygulamanın Hırvat diline yeteri kadar hâkim olmayan diğer çocuklara uygulanmadığını, onlardan farklı olarak sadece Roman çocukların ayrı sınıflara yerleştirildiğini tespit etmiştir. AIHM, Romanlara tahsis edilmiş sınıflardaki programı düşürmek yerine; devletin, özellikle özel dil kursları düzenlemek suretiyle, başvuranların en kısa zamanda gerekli dil yeteneğine erişmelerine yardım edecek pozitif tedbirler alması gerektiği kanaatine varmıştır. Ayrıca, çocukların bu sınıflara yerleştirilmesi için bu çocukların Hırvat dilindeki yeterlilik düzeylerinin belirlenmesini sağlayacak herhangi bir sınav olmadığı gibi, gerekli yeterlilik seviyesinden sonra başka bir sınıfa geçiş için açıkça tanımlanmış bir kriter veya olanak da olmadığı sonucuna ulaşmıştır. AIHM, tedbirin orantılı olmadığını tespit etmiş ve bu nedenle bu davada 1 No.lu Protokol'ün 2'nci maddesi ile bağlantılı olarak AIHS'nin 14'üncü maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

➤ **AIHM, Macalin Moxamed Sed Dahir v. İsviçre, Başvuru Numarası: 12209/10, Karar Tarihi: 15/09/2015**

İsviçre'de yaşayan ve evli bir Somali vatandaşı olan başvuran, 2003 yılında evlenmiş ve 2005 yılında evlenmeden önceki soyadına eşinin soyadının eklenmesine izin verilmesini talep etmiş ve talebi kabul edilmiştir. Başvuru, başvuranın kızlık soyadının Batı telaffuz kurallarına göre telaffuz edildiğinde, Somali'de aşağılayıcı bir anlama sahip olduğundan değiştirilmesi talebine ilişkindir. ("*Macalin*" "kokuşmuş deri" demekken "*moxamed*" ise "tuvalet" anlamına gelmektedir.) 2008 yılında, başvuran soyadının yazımının değiştirilmesini ve böylece düzgün şekilde telaffuz edilebilmesini talep etmiştir. Ulusal makamlar, İsviçre'de soyadların yeknesaklığının önemine ve yanlış telaffuz sonucu İsviçre'nin ulusal dillerinden hiçbirinde kötü bir anlam çağrıştırmadığı gerekçelerine vurgu yaparak başvuranın talebini reddetmişlerdir.

Başvuran, AIHS'nin 8'inci maddesiyle birlikte 14'üncü maddesinin ihlal edilerek dil temelinde ayrımcılığa maruz kaldığını iddia etmiştir. AIHM, başvuranın şikâyetçi olduğu durumun, sadece soyadının Somalili bir konuşmacı önünde "Batı" telaffuz kurallarına göre söylendiğinde ortaya çıkacağını ifade etmiştir. Aşağılayıcı anlamın duyulduğu dil Somalice olduğundan başvuranın durumu,

isimleri yaygın olarak konuşulan ulusal dillerde aşağılayıcı anlamlar kazanan kişilerin durumuyla benzer kabul edilmemiştir. Bahsi geçen nedenlerle, şikâyet açıkça dayanaktan yoksun bulunmuştur.

➤ **ABAD, Anita Groener v. Eğitim Bakanı ve Dublin Mesleki Eğitim Komitesi, Dava C – 379/87 [1989] ECR 3967, Karar Tarihi: 28/11/1989**

Mezkûr başvuru, İrlanda’da kamuya ait eğitim kurumlarında çalışacak öğretim görevlilerinin İrlandaca bilmesi gerektiğini düzenleyen mevzuatın incelenmesine ilişkindir. ABAD, kararda, kamuya ait eğitim kurumlarında tam zamanlı öğretim görevlisi olarak çalışacak kişilerde İrlandaca dil bilgisine sahip olunması gerekliliğini; söz konusu dilin devletin ilk resmi dili olması, milli dilin gelişim ve tanıtımına yönelik bir politikanın parçası olması, bu şartın ölçülü bir şekilde ayırım gözetilmeden uygulanması koşuluyla kabul edileceğini ifade etmiştir.

İrlanda hükümetleri tarafından uzun yıllar boyunca izlenen bu politikanın, İrlanda’nın ulusal kimlik ve kültürünü ifade etmenin bir aracı olarak kullanımını sadece sürdürmek için değil, aynı zamanda teşvik etmek için de uygulandığı söylenerek dil temeli milliyet temeli kapsamında değerlendirilmiştir.

➤ **İHK, Diergaardt ve Diğerleri v. Namibya, Bildirim**
Numarası: 760/1997, Karar Tarihi: 25/07/2000

Başvuranlar, Namibya Devleti içinde bulunan, Avrupa asıllı ve Afrikaans dili konuşulan bir azınlığa mensuplardır. Mahkeme önünde kendi anadilleri yerine İngilizceyi kullanmak zorunda bırakılmalarının ayrımcılık teşkil ettiğini iddia etmişlerdir. Ayrıca, devletin başvuranlara Afrikaans dilinde yazılı veya sözlü bildirimde bulunma imkânı varken bu dilde cevap vermeyi reddetmesinden dolayı da şikâyetle bulunmuşlardır. İHK, adil yargılama hakkının ihlal edilmiş olduğunu zira başvuranların mahkemede İngilizce kullanılmasından olumsuz etkilendiklerini gösteremediklerini tespit etmiştir. Komite, yargılama esnasında bir tercümanın hizmetinden yararlanma hakkının, mahkemede kullanılan dilin tercüman hizmetinden yararlanmak isteyen bireyin anadili olmadığı fakat bireyin o dili anlayabildiği durumları kapsamadığını ifade etmiştir. Bu hakkın geçerli olması için, mağdurun o dili yeterince anlayamaması veya o dilde kendini yeterince ifade edememesi gerekmektedir.

Ancak, devlet Afrikaans dilini bilseler bile bu dilde yazılmış mektuplara cevap vermemeleri yönünde memurlarına talimat vermiştir. İHK, devletin resmi dil (İngilizce) dışında bir dilde iletişimi reddetme politikasının, dil temelinde kanun önünde eşitlik hakkının bir ihlalini teşkil ettiğine karar vermiştir. Devletin kendi resmi dilini seçebileceğini fakat memurlarının eğer yapabiliyorlar ise başka dillerde cevap vermelerine müsaade etmesi gerektiğini belirtmiştir.

➤ **İHK, Antonina Ignatane v. Letonya, Bildirim Numarası: 884/1999, Karar Tarihi: 25/07/2000**

Letonya’da, Rusça konuşan azınlığın bir üyesi olan başvuran, Letonca dil sınavını geçmiş ve dilde en yüksek düzeyde yeterliliğe ulaştığını belirten bir dil sertifikası almaya hak kazanmıştır. Ancak yerel seçimlerde aday olmak istediğinde, farklı bir dil otoritesinin Letonca dilinde yasaların gerektirdiği en yüksek dil yeterliliğine sahip olmadığı kararı nedeniyle seçim listesinden çıkarılmıştır.

İHK, MSHS’nin 25’inci maddesinin, dil de dâhil olmak üzere 2’nci maddede belirtilen ayrımcılık temellerinden herhangi biri bulunmaksızın her vatandaşın periyodik seçimlerde seçilme hakkı ve fırsatını garanti ettiğini belirtmiştir. İHK, Bayan Ignatane’nin 1997’de Riga kentindeki yerel seçimlere katılmasının resmi dilde yetersiz olması nedeniyle engellenmesi ve aday listesinden çıkarılmasının ayrımcı bir muamele olduğunu tespit etmiştir. Devlet, başvuranın en üst düzeyde yeterlilik elde ettiğini belirten bir dil sertifikasına sahip olmasına rağmen, Letonca dilinde gerekli düzeyde yeterliliğe sahip olmadığını iddia edip yerel seçimlere katılmasına izin vermeyerek ayrımcılık yasağını ihlal etmiştir. İHK, başvuranın seçimlere katılma hakkıyla ilgili olarak maruz kaldığı muameledeki farklılığın, MSHS’nin 2’nci maddesi ile bağlantılı olarak 25’inci maddesine aykırılık teşkil ettiğine karar vermiştir.

➤ **İHK, Ballantyne, Davidson, McIntyre v. Kanada, Bildirim Numaraları: 359/1989 ve 385/1989, Karar Tarihleri: 11/04/1991 ve 31/03/1993**

İtiraza konu olayda, başvuranlar Québec bölgesindeki şirketlerin ilan ve ticari reklamlarda yalnızca Fransızca kullanılabileceği kuralının ayrımcılık teşkil ettiğini iddia etmiştir. İHK, bu kuralın İngilizce konuşanlar kadar Fransızca konuşanlar için de geçerli olduğunu, böylece Fransızca konuşan bir kişi İngilizce konuşan müşterisine ulaşmak için İngilizce reklam vermek istediğinde de mezkûr hükmün uygulanacağını belirtmiştir. Bu nedenle, İHK başvuranların dilleri nedeniyle bir ayrımcılığa uğramadığını ve MSHS’nin 26’ncı maddesinin ihlal edilmediğini tespit etmiştir.

TIHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

🌐 | www.tihek.gov.tr

📧 | tihek_kurumsal

📘 | [tihekkurumsal](https://www.facebook.com/tihekkurumsal)

📷 | [tihekkurumsal](https://www.instagram.com/tihekkurumsal)

☎️ | 0 312 422 78 00

📞 | 0 312 422 78 99

📍 | Yüksel Cad. No: 23
Kızılay / Ankara